

■ Του ΧΑΡΗ ΣΤΡΑΤΙΑΔΑΚΗ*

Αναδιφώντας το χθες (291)

Ο Ειρηναίος Γαλανάκης ως ιστορική και κοινωνική προσωπικότητα, δέκα χρόνια μετά την εκδημία του (1)

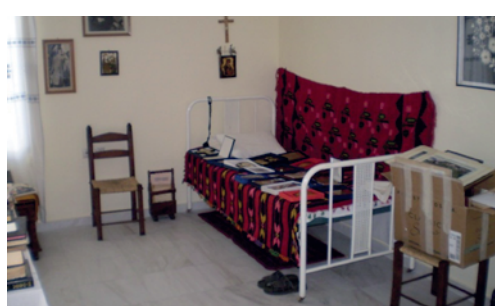
Συμπληρώθηκε στα τέλη του περασμένου Απριλίου μια δεκαετία από τον θάνατο του μακαριστού μητροπολίτη Κισάμου και Σελίνου Ειρηναίου Γαλανάκη, μιας από τις μεγαλύτερες προσωπικότητες της Κρήτης των νεότερων χρόνων. Τιμώντας τη μνήμη του είχα δώσει δύο διαλέξεις, στο Λύκειο Ελληνίδων Ρεθύμνης και στο χωριό Καλλεργιανά Κισάμου, τον Ιούνιο και τον Αύγουστο του 2013 αντίστοιχα. Το κείμενο εκείνο με μέρος του φωτογραφικού υλικού που το υποστήριζε παραθέτω στις «Αναδιφώσεις», ξεκινώντας απ' αυτή την εβδομάδα, και πιστεύοντας ακράδαντα ότι η μνήμη του μεταστάνατος ιεράρχη πέρα από αγαθή είναι και μακρά.

«Ζητώ προκαταβολικά συγγνώμη για την ανεπάρκεια μου σε σχέση με το μέγεθος του εκλιπόντα. Πώς μπορώ εγώ να μνηστώ έναν άνθρωπο, που η προσωπικότητα και η ζωή του αποτελεί αντικείμενο έρευνας επιστημόνων και ταυτόχρονα υποκείμενο της λαϊκής ποίησης; Αντιμετωπίζω σήμερα το ίδιο ακριβώς δίλημμα με την ανώνυμη στιχοπλόκο, που τον αποχαιρέτησε με τους στίχους: Έχω πολλή συγκίνηση, δεν ξέρω τι να γράψω, γι' Αυτόν τον Άγιο Γέροντα, τη μνήμη να μη βλάψω...

Είχα την ευκαιρία να γνωρίσω τον Ειρηναίο Γαλανάκη μέσα στο πατρικό μου σπίτι αλλά και να ακούω τις διηγήσεις του πατέρα μου, ο οποίος συνδέεται φιλικά μαζί του. Έτσι, εκτός από μερικές ανέκδοτες μέχρι σήμερα φωτογραφίες, έχω την τιμή και τη χαρά να μεταφέρω τμήμα της οικογενειακής πληροφορικής παράδοσης. Στην αδημοσίευτη φωτογραφία του σχολικού έτους 1945-46 του Γυμνασίου Καστελλίου Κισάμου απαθανατίζονται από αριστερά οι καθηγητές Μαρνέλος γυμναστής, Μιχαήλ Γαλανάκης (μετέπειτα Ειρηναίος) θεολόγος καθηγητής, Λ. Βιδαλάκης, Φαίδρα Δεληγιαννάκη φιλόλογος, Κώστας Στρατιδάκης φιλόλογος και καθιστός ο μαθηματικός Ανδρέας Ακτουδιανάκης.

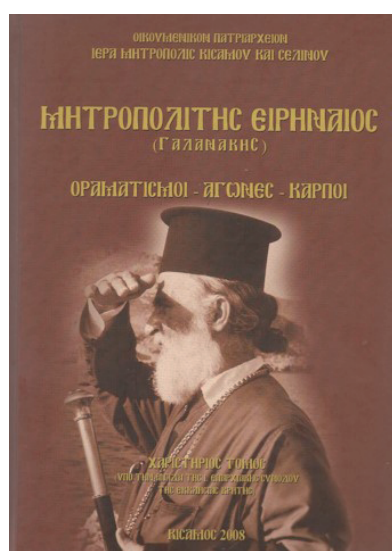

και περισσότερα εικοσιτετράωρα και να συζητούν ασταμάτητα κάτω από την αγαπημένη του κληματαριά, ότι έμεναν σ' ένα καμαράκι φτωχότερο και από καλοκαιρικό, ότι υπήρξαν φίλοι μέχρι το τέλος της ζωής του, μου δημιουργούν συναισθηματική φόρτιση, τέτοια, που με αποτρέπει από μια πρόμοια διεξαγωγή του θέματος.

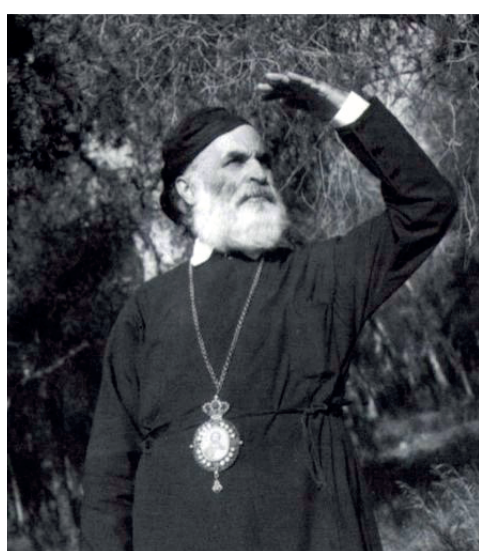
Το γεγονός της φιλίας που τους συνέδεε ήδη από τότε, προτού ο Μιχαήλ Γαλανάκης ακολουθήσει την εκκλησιαστική του πορεία, αλλά και το ότι συχνά ο μετέπειτα μητροπολίτης τον καλούσε κοντά του για να μείνουν μαζί ένα ή

Αποφάσισα λοιπόν να σας παρουσιάσω λιγότερο το έργο και περισσότερο στοιχεία της ιστορικής και κοινωνικής προσωπικότητας του μακαριστού μητροπολίτη, χρησιμοποιώντας τα μόνα εργαλεία που κατέχω, εκείνα του ιστορικού. Η διερεύνηση του θέματος θα γίνει από τον μόνο στέρεο για μένα δρόμο: θα προσπαθήσω να ανιχνεύσω μαζί σας τον μεταστάνα ως ιστορική προσωπικότητα, ως δημιουργία συγκεκριμένων κοινωνικοοικονομικών συνθηκών αλλά και ως ενεργό συντελεστή της δημιουργίας ενός πιο ανθρώπινου κόσμου. Κι αυτό θα το επιχειρήσω μέσα από αρχαιακές πηγές, από επιτόπιες επισκέψεις και από τη βιβλιογραφία, χωρίς ασφαλώς να σας κουράσω με βιβλιογραφικές παραπομπές.

Να σημειώσω εδώ ότι η βιβλιογραφία είναι πλουσιότατη και περιλαμβάνει πολλά βιβλία και τιμητικούς τόμους, πέραν των 25 μεγάλων βιβλίων και των 13 μικρότερων που ο μακαριστός μας κατέλειπε, εν είδη πνευματικής κληρονομιάς. Θα στηριχτώ επίσης σε φωτογραφικά τεκμήρια, τα οποία ξεπερνούν τα 120 και τα οποία θα βοηθήσουν, ελπίζω, να μη γίνω κουραστικός.

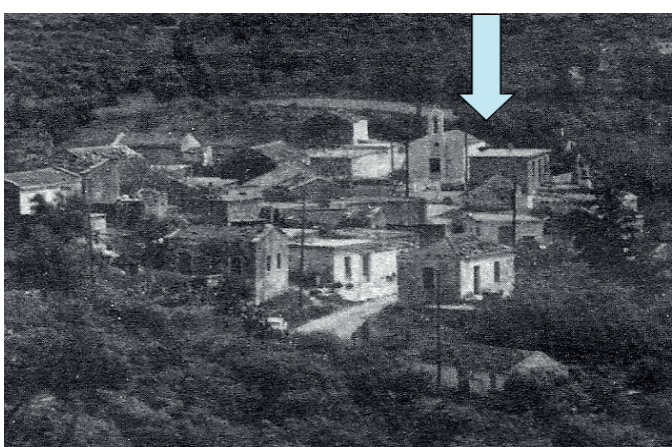

Θα ξεκινήσω κατευθείαν με έναν ισχυρισμό, τον οποίο θα προσπαθήσω στη συνέχεια να τεκμηριώσω: ο Ειρηναίος Γαλανάκης δεν υπήρξε ποτέ ο «παππούς» ή πολύ περισσότερο ο «παπούλης» της Κρήτης. Υπήρξε ο «δέσποτας», υπήρξε ο φίλος των ρεσπερήδων, των βοσκών και γενικότερα των ενδεδειγμένων, υπήρξε ο «κοινωνιστής» ή ο «κόκκινος δεσπότης», όπως τον αποκαλούσαν οι υπονομευτές του, υπήρξε ο συμπαράστατης των γυναικών, υπήρξε ο εμπνευστής, υπήρξε ο ανοιχτός άνθρωπος, υπήρξε ο πολυγραφότατος συγγραφέας, υπήρξε πάνω απ' όλα ο παιδαγωγός. Σε κάθε περίπτωση ο «δέσποτας» είναι κοινά παραδεκτό σήμερα ότι στα καθαρά εκκλησιαστικά του καθήκοντα δεν εξασκούσε τη δεσποτία ως μέσον προβολής ή άσκησης εξουσίας, αλλά αποκλειστικά ως προσφορά υπέρ του ποιμνίου του. Υπήρξε όλα τα παραπάνω και άλλα ακόμα.

Βοηθά στις αγροτικές εργασίες και δεν του επέτρεπε να πάει σχολείο, όταν συμπλήρωσε τη νόμιμη ηλικία, για δύο χρόνια.

Γεννήθηκε σ' ένα χωριουδάκι, το Νεροχώρι Αποκορώνου, και βαφτίστηκε με το όνομα Μιχαήλ. Ήταν ένα από τα δέκα παιδιά της αγροτικής οικογένειας του Γεωργίου Γαλανάκη και της Σοφίας Μαριακάκη, τα έξι από τα οποία απεβίωσαν σε μικρή ηλικία. Ο παππούς από την πλευρά της μητέρας του, Παπαδαντρέας, υπήρξε επαναστάτης. Ο πατέρας του Γεωργίου Γαλανάκη, γεωργός και περιστασιακά τσαγκάρης, τον κρατούσε κοντά του για να τον

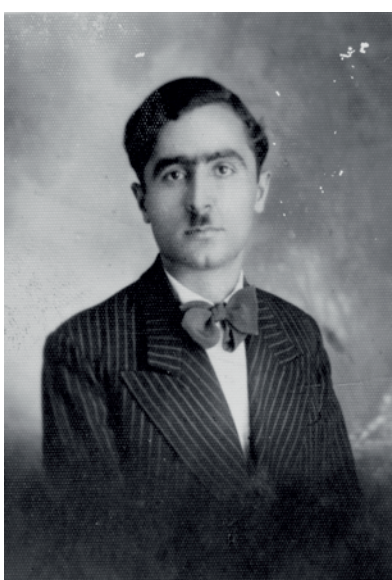
Στην πραγματικότητα δεν είχε σκοπό αλλά ούτε και τα μέσα να τον μορφώσει, γι' αυτό και τον προόριζε να παραμείνει στο χωριό ως γεωργός, συνεισφέροντας κι αυτός στην ανατροφή των μικρότερων αδελφών μέχρι την ενηλικίωσή του. Τον έπεισε να τον αφήσει να πάει στο Σχολείο, ένα κτίσμα της περιόδου της Κρητικής Πολιτείας δίπλα στην εκκλησία της Αγίας Μαρίας, ο δάσκαλος Ιωσήφ Χαβρεδάκης από το Παϊδοχώρι και γι' αυτό πήγε στην πρώτη τάξη σχεδόν οκτώ χρόνων. Στη μνήμη του ο μετέπειτα δεσπότης τελούσε τριούσι κάθε φορά που επέστρεφε στα πάτρια.

Την επικρατούσα στο σχολείο του Νεροχωριού κατάσταση μπορούμε να παρακολουθήσουμε μέσα από τα ίδια τα γραπτά του: «Τα δασκαλικά άρχισαν να καταφθάνουν από τα σπίτια τους και άλλα από τα χωράφια, που πήγαιναν πρωί πρωί με τους γονείς τους για δουλειές. Νάτα, έρχονται. Ο Γιακουμάς έρχεται μασώντας ακόμη το πρωινό του, ένα χαρούπι. Ο Νικόλης έρχεται κουτσαίνοντας, γιατί τα ξεπόλυτα πόδια του είχαν γεμίσει από χιονίστρες. Ο Σελής φορεί μια βράκα χιλιοπαλωμένη, σαν πολύχρωμο φουστάνι. Η Μαρία φορά τον μπόζα της μάνας της, που την σκεπάζει από την κεφαλή μέχρι τα πόδια. Ο Προκόπης για παλτό φορεί μια λιναροσακούλα. Και ο Θεός έβρεχε τότε και χιόνιζε...».

Το σχολείο του Νεροχωριού είχε τέσσερις τάξεις, οπότε ο μετέπειτα μητροπολίτης θα πρέπει να συνέχισε τη φοίτηση στο ανώτερο σχολείο των Αρμένων. Στη συνέχεια παρακολούθησε τις δύο πρώτες τάξεις στο Γυμνάσιο του Βάμου. Η παραπάνω παρατήρησή του, ότι δηλαδή έβρεχε ο Θεός, τότε παίρνει σάρκα και οστά, όταν τον σκεφτούμε, αυτόν και δεκάδες ακόμη παιδάκια μέχρι και τη δεκαετία του 1950, να βρέχεται και να διασχίζει φουσκωμένα αγεφύρωτα ποτάμια, ξευπόλητος και πεινασμένος. Πεινασμένος για τροφή υλική αλλά και πνευματική, πεινασμένος για μόρφωση.

Η φτώχεια τον οδήγησε τελειώνοντας την Β' τάξη του Γυμνασίου το έτος 1927 να συνεχίσει στο Ιεροδιδασκαλείο της μονής Αγίας Τριάδας. Τότε ήταν που έκανε ένα τάμα: «Θεέ μου, αξιώσε με να εισαχθώ στη Σχολή του μοναστηριού, κι εγώ θα γίνω μοναχός σου». Και έγινε δεκτός αλλά κι εκεί ακόμα τα πράγματα δεν ήταν εύκολα. Τα τροφεία του ανέλαβε να καταβάλλει ο διευθυντής του Ιεροδιδασκαλείου Μελέτιος Τοράκης και μετά τον θάνατό του ο τότε εισαγγελέας Χανίων Πέτρος Κάρμπης. Να γιατί ο μακαριστός μητροπολίτης σ' όλη του τη ζωή φρόντιζε για την ίδρυση οικοτροφείων και σχολών μαθητείας και επεδίωκε να μην υπάρχει παιδί στην εκκλησιαστική του περιφέρεια που να μην σπουδάσει. Σημειωτέον ότι ποίμενε μια από τις φτωχότερες και πιο δύσκολες περιοχές της Κρήτης, τις τώες επαρχίες Κισάμου και Σελίνου, στις οποίες οι εμφύλιος πόλεμος, που πριν από λίγο είχε τελειώσει, άφησε βαθιές πληγές, με τη μορφή μεταξύ άλλων των λεγόμενων «οικογενειακών», δηλαδή της αδυσώπητης βεντέτας. Θα συνεχίσουμε όμως την επόμενη εβδομάδα.

είναι, νομίζω, γνωστή σε όλους). Κι όχι μόνο αυτό αλλά και αποτέλεσε κακή αρχή, ώστε να τύχει εφαρμογής τελικά σε πανελλήνιο επίπεδο η «κολλυβοποίηση» των πανεπιστημιακών και τεχνολογικών σχολών και να ισχύσει το παραφρασμένο «κάθε πόλη και Πανεπιστήμιο, κάθε κωμόπολη και Τμήμα, κάθε χωριό και Σχολή». Αυτή είναι μια μεγάλη συζήτηση, που θα πρέπει κάποτε ν' ανοίξει...

Μια «δύσκολη» αλήθεια...

Το Λύκειο των Ελληνίδων Ρεθύμνης διοργάνωσε προ ημερών μια σημαντική εκδήλωση, με θέμα την 50ετηρίδα της ίδρυσης του Πανεπιστημίου Κρήτης, με ομιλήτη τον Μιχαήλ Τζεκάκη. Είναι ευτύχημα που έχουμε τέτοιους φορείς και τέτοιους ομιλητές στην πόλη μας, όταν μάλιστα το ίδιο το Πανεπιστήμιο δεν μπορεί ακόμα να συμπληρωθεί με την ιστορία του, γιορτάζοντας κατά παγκόσμια πρωτοτυπία τα 40 και όχι τα 50 χρόνια λειτουργίας και αγνοώντας την ίδια την επέτειο της ίδρυσής του, το έτος 1973. Δεν μπόρεσα να παρευρεθώ, όμως από τα ρεπορτάζ των εφημερίδων συνειδητοποίησα ότι στην εκδήλωση δεν τονίστηκε μια «δύσκολη» αλήθεια. Η αλήθεια αυτή είναι ότι η πολυδιάσπασή του, η πρώτη φορά στην Ελλάδα (τα τέσσερα πανεπιστήμια που είχαν προηγηθεί ήταν εντοπισμένα αποκλειστικά στις πόλεις τους), έσωσε κι αν ευεργέτησε οικονομικά το Ρέθυμνο, δεν ωφέλησε το ίδιο το Πανεπιστήμιο, εκμηδενίζοντας τις δυνατότητες δημιουργίας ακαδημαϊκής ζωής (η πραγματικότητα των «πτάμενων καθηγητών» των πανεπιστημιακών και τεχνολογικών σχολών και να ισχύσει το παραφρασμένο «κάθε πόλη και Πανεπιστήμιο, κάθε κωμόπολη και Τμήμα, κάθε χωριό και Σχολή».

* Ο Χάρης Στρατιδάκης είναι Δρ. Παιδαγωγικής-ιστορικός ερευνητής-συγγραφέας strharis@yahoo.gr, 2831055031